

מלך: יצ אביו

מלך - הרב אביו

יונה - רב הלאה

ל יצ אביו - תל אביב

מלך הונת הלאה
ל א - יו

יא. תורשת תכונות ומדות

בענין זה מוצאים אנו שלושה סוגים: (א) תורשה של תכונות אכזריות ורציחה, (ב) מדות מגונות, (ג) מדות טובות.

בנוגע לסוג הראשון של תכונות אכזריות, שנינו במכילתא: נגלה הקב"ה לבני עשו ואמר להם מקבלים אתם את התורה? אמרו לו מה כתוב בה, אמר להם לא תרצה, אמרו לו, הלא רוצה היא שהורשנו מאבינו, ועל חרבך תחיה מכילתא יתרו פ"ה, מכאן שרציחה היא מורשת בני עשו מאביהם, שקשה להם להשתחרר ממנה.

בניגוד לתכונות רצחניות של בני עשו, הסגולות של בני ישראל הם: רחמים, ביישנים וגומלי חסדים (יבמות ע"ט א'), על כן כשראה דוד באכזריות של הגבעונים כלפי שאול, שלא רצו לחול להם, גזר דוד עליהם שלא לקבל מהם רים ושלא יבואו בקהל ישראל (רמב"ם איסורי ביאה י"ב כ"ד). משום כך נגזר על, כל מי שיש בו אכזריות, שונא את הבריות ואינו גומל חסד, חוששים לו שמא מגבעונים הוא" (רמב"ם הל' צ"ב י"ט י"ז וראה טור וש"ע אבה"ע סי' ב'), משום שמדות אלה מעידות שהן תורשת אבות.

החנך (מצוה תצ"ח) מסביר בזה את הצו, לא נוכל לתת עליך איש נכרי" וכתוב: שורש המצוה דוע, כי מהיות הממונה לראש צריך להיות מזרע יהם רחמים בני רחמים, כדי שירחם על העם שלא להכביד עולם בשום דבר ויאבה האמת והצדק

והיושר, בידוע לכל שהוא ממשפחת אברהם שיש בה כל טובות אלו וכענין שאמרו חכמי טבע, שטבע האב צפון בבניו".

בתורשת המדות מתעסק גם הזוהר חדש (רות עט): "והמלכים התחייבו להיות מזרע דוד, כדי שיהיו רחמים ואכזרים, רחמים מצד האב ואכזרים מצד האם, וזה צריך להיות כאחד".

יב. תורשה של מדות שליליות

כשהמלך שאול כעס על בנו יהונתן בגלל יחסיו עם דוד, כתוב: "ויחר אף שאול ביהונתן ויאמר לו בן נעות המרדות אתה (שמואל א', כ' ל') ובמפרשים: "מדת המרדות ירשת מאמך שגם היא העיזה בי פנים".

וראה ירושלמי קידושין (ד' י"א), רוב מזמורים פקחים" ופי' הקרבן העדה, שהפקחות ירשו מן אבותיהם, שעל-ידי רמאות פיתו נשים והצליחו להסתיר מעשיהם מבני אדם, על כן הבנים יורשים הערמומיות של אבותיהם.

כן מי שהוא עזות פנים, מגלה שהוא ממשפחה פסולה, שתכונה זו עברה לו בירושה (ראה קדושין ע' ב'). התנהגות לא טובה מראה לעתים קרובות, שגם אצל ההורים נמצא הפסול הזה, ראה פסחים (ג' ב'): בההוא כהן שאמר, "הגיעני כונב הלטאה מלחם הפנים", בדקו אחריו ומצאו בו שהוא פסול לכהונה. הבטוי הגס והיחס של זלזול בקדשים של הכהן הזה, גילו שהוא בא לא ממשפחת כהנים טהורה, אלא אותן המדות הן תורשה מהורים פסולי כהונה.

והשווה: "מעשה באדם אחד שהיה קורא למעלה מר' אליעזר, הודע את ירושלים את תועבותיה" (יחזקאל יז) אמר לו ר"א, עד שאתה בודק בתועבות ירושלים צא ובודק בתועבות אמך, בדקו אחריו ומצאו בו שמץ פסול" (מגילה כ"ה ב'). גם כאן המדה של חפוש ב, תועבות ירושלים, גילתה שהוא בעצמו בא ממשפחה פסולה, ראה רמב"ם (הל' א"ב י"ט י"ז וש"ע אבה"ע סי' ב'): "הפוסל את אחרים, משפחות או יחידים, חוששים לו שהוא בעצמו בא ממשפחה פסולה שכל הפוסל במומו פוסל". מכל זה מבואר איפוא שמדות פסולות ומגונות הן תוצאה של תורשה.

יג. קפדנותם של כהנים — תורשת משפחתית

אם אמנם עז פנים מראה על חשש פסול משפחה, אבל בכהנים היא תכונה משפחתית טהורה וכך אמרו: אמר ר' אלעזר אם ראית כהן בעזות מצח (פי' שהוא מגיב על דברים באופן רגיש עד כדי לריב) אל תהרהר אחריו (לחשוש שהוא ממשפחה פסולה) שני' (הושע ד') ועמך כמריבי כהן (קדושין ע' ב') כי זאת היא תכונת משפחת הכהנים. כדאי להביא כאן את דברי המהרש"א בח"א שם: ר"ל דמתוך יחוסו וחשיבותו של הכהן עומד הוא במריבה ואינו שותק, כיון שלפי דעתו מתוך חשיבותו אין ראוי לו לעבור על מדותיו. השוה: צורבא דרבנן דרתח אורייתא קא מרתחא ליה" (תענית ד' א') פרש"י, מתוך תורתו הוא משים ללבו יותר משאר בני אדם וחייבים לדנוג לכף זכות".

בנוגע להאופי הזה של הכהנים, נאמר גם במשנה שבת (קמ"ח ב'): מטילין חלשין (גורלות) על הקדשים (לחלק המנות בין הכהנים) ביום טוב אבל לא על המנות של חול ובגמרא: פשיטא? מהו דתימא הואיל וכתוב ועמך כמריבי כהן (רש"י, ככתנים אלו שהם בעלי מריבה) ואפילו מנות דחול נמי (רש"י: נרשה להכהנים לפייס ביו"ט שלא יריבו" קמ"ל).

תכונה זו של הכהנים, הקפדנות, הכריחה לחז"ל לסדר גט מיוחד לכהן שבא להתגרש, שלא יגרש את אשתו בגט פשוט אלא ב,גט מקושר" (ב"ב ק"ס א') גט בצורה מיוחדת, כל שורה מקופלת ותפורת (ראה רשב"ם ובאנציקלופדיה התלמודית ערך גט, "מקושר"), משום שכל ריב בבית גרם להם לבוא לידי כעס ולגרש את נשותיהם, וכשהם נחים מרגום שוב אינם יכולים להתחזר את נשותיהם, לפיכך, תקנו לעשות גט מקושר שאינו נוה לכתוב מהר, כדי שבינתיים ינוח כעסם ויתפייסו. מכאן שגם הקפדנות היא תורשה אצל משפחת כהנים.

יד. תורשת תכונות טובות

מדה טובה מרובה ממדת פורענות" (יומא ע"ו א') ואם תכונות רעות עוברות בתורשה, בודאי

שגם סגולות נפשיות תורשה הן לבנים. ראה ירושלמי (סוף קדושין), רוב בני אבות (ממשפחות טובות והגונות) ביישנים" דומים להוריהם במדה הטובה של ביישנות, וראה נדרים (כ' א') "סימן טוב לאדם שהוא בישן".

מכיון שמדות טובות עוברות מאבות לבנים, משום זה: לעולם ידבק אדם בטובים, שהרי אהרן נשא בת עמינדב ויצא ממנו פנחס (ב"ב ק"ט ב'), וישא בת ת"ח ויהיו גם בניו תלמידי חכמים (פסחים מ"ט א') וכן הלכה ברמב"ם וש"ע הנ"ל. ההנחה הנ"ל מסבירה לנו, מה שמסופר בחז"ל: שבט"ו באב כשבנות ישראל יוצאות בכרמים: מיוחסות שבהן אומרות, תנו עיניכם במשפחה שאין אשה אלא לבנים (סוף תענית), משום שממשפחה טובה יצאו, בודאי גם בנים טובים וכן אמרו: רוב בנים דומים לאחי האם (ב"ב ק"י א') וגם על יצחק נאמר: יצחק היה דומה לאברהם במעשים טובים ובהמדרש והמעשה (פרשת חיי שרה), "וזכר המדות היא מורשת אבות". וראה

תוס' פסחים (ק"ד א') על מה שהגמרא שם מכנה את ר' מנחם בן סימאי בתואר, "בנם של קדושים משום דלא איתכלל בצורתא דזוזא", כתבו התוס': ותולה קדושתו באביו שגם אביו היה קדוש.

טו. תורשת האומה הישראלית

אבי האומה — אברהם אבינו — השריש בבניו עד סוף כל הדורות ממדותיו מדות טובות ונאצלות, לב טוב, חסד ורחמים, אהבת ד' ואהבת האדם. עמד הוא גם בתפילה ותחנונים על אנשי סדום וראה מדרש רבה שם עה"פ אהבת צדק ותשנא רשע ע"כ משחק אלוקים וכו'. סגולות אלו הן סימני היכר של כל בני אברהם כי סימני ישראל עם קדוש הם: רחמים, ביישנים וגומלי חסדים ובהסתמך על תורשת אבות זו קבעו חז"ל: כל המרחם על הבריות בידוע שהוא מזרעו של אברהם אבינו. (ביצה ל"ב ב').